

KRUSTMEITAS KĀZAS

Brunis Rubess

Ozolu mājās zvanīja tālrunis. Pie aparāta bija Ozolu Māras māsa Ausma Stūrīte no Kalifornijas: "Nu, Mārit, ir tik tālu. Nākamā mēneša piecpadsmitajā svinēsim Tavai krustmeitai kāzas."

"Ar ko tad Līga precēsies?" Māra vaicāja, bezcerīgi cerēdama sapņumt citu atbildi nekā to, ko varēja sagaidīt.

"Ar ko tad citu, kā ar to pašu Braianu. Amerikānis jau ir. Bet kārtīgs cilvēks. Beidzis inženierzinātnes, tagad piemācās tiesības. Grib būt patentu advokāts. Esmu droša, Līgai nekā netrūks."

Vai nav traki, Māra domāja, sarunu beigusi. Smuka meita, Līga. Izgājās latviešu skolā. tautas deju grupā, nometnēs. Izbraukājās uz kongresiem, Rietummičiganas kursiem. Bija kādas četras reizes Divreizdivi. Un tomēr nekā! Vēl viena latviešu meitene droši vien audzinās bērnus lielajai amerikāņu tautai.

Kas zina, varbūt lielā braukāšana bija sava veida problēma pati par sevi, Māra pārlikā. Aktīvākie, visur klātesošie zēni kļuva it kā brāli. Māras pašas meitai Ilzei tādas problēmas nebija. Kad pirms sešiem gadiem Ilze no mazās pilsētiņas, kur Ozoli dzīvoja, aizbrauca uz LNJAK kongresu, savu pirmo latviešu jaunatnes lielsarīkojumu, viņa tur satika Jāni Graudinu no Toronto un pēc gada apprēcējās. Cik toreiz Māra bija laimīga!

No otras pusē, Mārai bija jāatzīstas, ka arī Ilzes maize nebija bez garozas. Janka skolu nepabeidza, tagad katru gadu mainīja darbu. Arī Ilzei bija jāiet strādāt. Mazo Aldi pa dienu pieskatīja kaimiņiene, kanadiete. Pēdējo reizi pie telefona Ilze bija sūdzējusies, ka puišelis vairs lāgā negribot ar viņu vakarā sarunāties latviski.

"Latviju latviešiem, latviešus Latvijai!" sludināja Uldis Grava, Pasaules brīvo latviešu apvienības priekšsēdis. Izskatījās, ka ne meita Ilze, ne krustmeita Līga neizaudzinās latviešus. Māras Ozolas un Ausmas Stūrītes tēvu kā dedzīgu Latvijas dēlu aizveda bolševiki. Viņš mira Sibīrijā. Par ko? Vai par to, ka viņa mazbērni drīkstēs buldurēt svešā mēlē?

Kāzu dalībnieki

Lai nu kā, Kalifornijas latvieši dzīvoja labi. Arī kāzas svinēt viņi prata ar stilu.

Līgas un Brian kāzām noīrēta bija liela zāle izcilā viesnīcā. Galda kartes, četru vīnu izvēle, lepns aukstais un karstais galds. Srimpi un vēži ledū, milzīgu apmēru vērša cepetis zem karstas lampas. Orķestrīs.

Ar visu to, Māra Ozola nejutās kā īstās kāzās. Varbūt tas bija galds, pie kā viņa ar vīru bija atsēdināta.

Galds bija klāts pieciem pāriem. Visi pieci viens otru vairāk vai mazāk pazina, tomēr sarunas ietiepīgi palika pie vispārējām tēmām: vasaras temperatūras, neseniem ceļojumiem, saimnieciskiem un politiskiem notikumiem. Un tās visumā ritēja angļiski, tikai šad un tad dažiem galda dalībniekiem izmainot pa latviskam teikumam savā starpā.

Citādi jau nemaz nevarēja. Pie galda bija vismaz divi, kas latviski nesaprata nemaz.

Pirmā bija Ausmas skolas biedra un tuva bērnības drauga Ivara Zvirgzdiņa sieva, Lucy, kas bija no Trinidades salas. Paldies Dievam, vismaz baltā. Ivars acīm redzami bija pilnīgi pieskanojies eksotiski dailajai sievai. Viņu abi bērni, Glenn un Cynthia, kas šad un tad pieskrēja no bērnu galda, latviski nesaprata ne vārda.

Otrs latviski nepratējs bija Carell Crocker, Līgas korporācijas draudzenes, Ināras, vīrs. Ināra ar Carell bija kopā studējuši zobārstniecību, apprecējušies, iekārtojuši kopīgu kabinetu un dzīvoja turīgu dzīvi. Ināra nāca no loti latviskas, latviešu sabiedrībā izcili pazīstamas un rosīgas ģimenes, un viņa nebija gatava latvisko uzdot. Viņas bērni runāja tekoši abās valodās, jo kā Ināra, tā viņas vecāki ar Dainu un Zintu sarunājās tikai latviski. "Jā viņas man prasītu angļiski maizi, es nesaprastu," Ināra mēdza stāstīt. Meitenes apmeklēja arī latviešu skolu, nometnes un sarīkojumus. Carell ar to bija pilnīgi mierā: "Everybody finds his own kicks in life," viņš teica ar iecietīgu smaidu. "I play poker and go deep sea fishing with the boys. Inara does her Latvian thing. Suits me just fine!"

Pilnīgi citāds bija stāvoklis ar trešo pāri pie Māras galda. Vietējās biedrības priekšnieka Aivara Turaida sprigānā sieva Patty bija pietiekami iemācījusies latviski, lai saprastu, ko viņai saka. Patty arī mēģināja ar visiem,

cik iespējams, sarunāties latviski. Jautāta, kā viņa valodu apguyusi, Patty atbildēja: "Aivars vienmēr ar mani runā latviski. Bet visdaudzāk mācījos no Aivara māte. Viņa zina grammar. Aivars nezina." Aivaram un Patty bērnu nebija. Diez', kādā valodā bērni runātu, ja tādi rastos, Mārīte nodomāja.

Pēdējais pāris pie galda bija Līgas krusttēvs Uldis Trops ar savu sievu Sarmīti. Māra Uldi nebija satikusi kopš viņa kāzām pirms kādiem divdesmit gadiem. Kas tā toreiz bija par izdziedāšanos, izdancošanos un rotalās iešanu! Tādēļ jo lielāks bija Māras šoks, dzirdot, ka Uldis ar savu sievu sarunājas angļiski. "Sam," viņš teica, "have you seen the brats?" - "Yes, hon," atteicā Sarmīte pāri galdam. "Ansis and Waldy are with the Priedes. Claudia, as usual, is stuffing herself."

"Vai Tu latviešu lietās arī vēl ko dari," Mārīte Uldim vaicāja.

"Konventā, šad un tad. Bet citādi - letiniem jau nekā prātīga nav. Nav quality. Es kā kārtīgs business cilvēks nevar zaudēt laiku ar nostalgia. I and John Selga, the machinery importer, mēs ejam uz to pašu country club, have cottages on the same lake. Sam and John's wife Ruta bija kopā gaidās. You know, we all were young once..."

"Bet tu tak kādreiz biji tik ļoti aktīvs. Skautos, jaunatnes apvienībā!"

"Jaunības dullums." Un pēc briža Uldis turpināja: "Bet faktiski jāatzīstas, bija jau forši. Nu jā, tie laiki passē, finī, konec, ende, beigas."

Šo atminu iedrošināta, Mārīte vaicāja: "Vai jūsu bērni arī iet pie latviešiem?"

"Ar to mums švaki," Uldis atbildēja. Esam dzīvojuši te vienā vietā, te otrā. Kad es divus gadus strādāju Arizonā, tur latviešu apkārtnē vispār nebija. Ko tad lai dara. Saprast jau druski saprot, bet runāt negrib."

Pienāca Sarmīte. "Hi, you two lovers! Aren't you going to dance with me, hon?" Uldis piecēlās un aizveda savu sievu uz dejas grīdas pusī.

Kāzu norise

Kāzu rīkotāji viesus pie galdiem bija mēģinājuši maisīt. Tā kā pie katras galda bija daži latvieši un daži amerikāņi, visapkārt skanēja angļu valoda.

Iznēmums bija kāds galds, pie kurā sēdēja bars Līgas latviešu draugu. Tie savā starpā sarunājās latviski, tikai pa retam ieslīdot, "Gee, how I got stoned last night!"

Kāzu runu bija diezgan daudz. Vairākas tikai angļiski. Ari apsveikums no Līgas korporācijas. Citas tika teiktas pa pusei angļiski, pa pusei latviski: "Dear Brian.....," un pēc tam, "Mīlā Līga....." Līgas tēva māsa, pazīstama sabiedriskā darbiniece un savas pilsētas komūnālpolitike runāja saturā īsi, bet laikā garī. "Mīlā Līga, mīlais Brian," viņa teica. "Dear Līga, dear Brian. Es Līgu pazīstu jau no pašām pirmajām dienām sava brāļa ģimenē. I know Līga from her very first days in my brother's family." Un tā tālāk. Tikai viens runātājs runāja tīri latviski.

Izmēģinājās dziedāt. Korporācijas dziesmu vadīšanas kārtībā uzsāktā Pūt, vējinī skanēja it braši. Pēc tam viens no galddiem uzsāka Upe nesa ozolinu, kas pantu pa pantam nomira. Pie katras galda vismaz puse viesu mēģināja pāri dziesmas skanām sarunāties. Un lai varētu viens otru sadzirdēt, bija jārunā skali.

Orķestris spēlēja loti modernu mūziku, un jaunie dejoja. Pārtraukumā Līgas draugu galds uzsāka Skaisti dziedi, lakstīgala, un apbrīnojami daudz viesu piecēlās un gāja līdz. Izkustināja arī nelatviešu viesus. Tas bija gandrīz vai priecīgākais brīdis visās kāzās.

Turpretim mičošana pusnaktī Māru saraudināja. Viņai bija jādomā par Līgu, stalto dziedātāju un dejotāju Alsungas tautas tērpā pēdējos dziesmu svētkos, kas tagad sēdēja kopā ar Brian blakus krēslos zāles vidū. Elvīra Kraukle, vietējās dāmu komitejas priekšniece, angļiski atvainoja par "this old Latvian custom" un tad ar latviešu viesiem nodziedāja pāris dziesmas, nonēma Līgai zalo miršu vainagu un uzlika lakatu. Diezgan daudz viesu bija vai nu palikuši krēslos, vai stāvēja zāles stūros, vēroja notikušo un savā starpā sarunājās.

Kad mičošanas dalībnieki dziedāja "Čuči, mana līgaviņā," raudāja ne tikai Māra Ozola un Ausma Stūrīte. Pat Līga Griffith žigli noslaucīja asaru.

Pieci gudrie apspriežas

Pēc mičošanas pie bāra bija sastājušies pieci vietējās latviešu sabiedrības pilāri. Ari viņus nule notikusi mičošana un iedzertais šņabis bija padarījis runīgus un domīgus.

Vecais Raiskums, bijušais Daugavas Vanagu priekšnieks, teica: "Mums, veciši, nav aknu. Re, kā ūžidi! Ja neprec ūžidu vai ūžidieti, tā lasa mirušo lūgšanas. Varbūt jūs arī redzējāt Fiddler on the Roof. Kā meita prec krievu, tā Tevjem viņa nomirusi. Nav vairs. Bet mēs - taisām kniksi un klanāmies. Dear Līga, dear Brian. Vēmiens nāk!"

"Tev viegli runāt, Anton," sacīja Gunārs Baltiņš, vietējās latviešu skolas pārzinis, "tev bērni izprecēti."

"Domā, man viegli bija," Raiskums pārtrauca. "Bet kad mana Lilija vienu vasaru atnāca no universitātes un teica esot samīlējusies kādā tur ungārā, es vinai pasacīju skaidri un gaiši: ja tu vinu precēsi, mana meita vairs nebūsi. Satrūķas, izraudājās un neapprecējās. Divus gadus vēlāk atrada savu Andri, un pērn kristījām ceturto bērnu."

"Nedomāju, ka visi un vienmēr tā var," prātoja Baltiņš. "Nezinu arī, vai tas labākais. Mums īstenībā trūkst cilvēku, tautas. Kāpēc to nevairojam, pieprecot klāt? Vai atceraties, cik latviešu ģenerāliem sievas bija krievietes. Gopperam lai. Kāda vaina? Darīsim kā jaunais Turaids. Mācīsim tām otrajām pusēm latviski, vilksim tās uz saviem koņiem, svētkiem, sanākšanām. Griezīsim to lietu uz savu pusi."

Žurnālists Kārlis Lejasbērzs, kurā dēls bija apprečējis ukrainieti, nepiekrita. "Mēģināt jau var, bet tā parasti ir tīra sapnošana. Kāda gan vajadzība lielākas tautas piederīgam mācīties mūsu valodu? Lai iztaptu mums, vecīšiem? Naids vien beigās iznāks, un pazaudēsim pašu bērnu pavism. Tai pašā laikā mēs varam darīt pavism ko citu, kas varbūt pat ir vēl svarīgāk. Mums šis dzīvā spēka pieaugums jāiesaista mūsu politiskajās un saimnieciskajās lietās. Tur latviešu valodas nevajaga."

"Un varbūt arī mūsu baznīcā," teica mācītājs Aivars Cīrulis, kas nesen bija uzsācis sevišķus dievkalpojumus jauktu tautību ģimenēm angļu valodā.

"Tu esi lāga zēns, mācītāj," vālodās iekrita Raiskums, "bet šai lietā es tev galīgi nepiekritu. Ja mūsu bērni un bērnu bērni vairs pat Dievu nemācēs lūgt latviski, tad viss cauri."

"Ja viņi būs labi kristieši, varbūt nebūs. Vismaz no cilvēces viedokļa - nē. Un paturot viņus mūsu latviešu draudzē, dodam viņiem vienmēr iespēju kā draudzi, tā latvisko iemīlēt. Bez tam, ko citu lai dara. Vairāk nekā 60% no visiem pāriem, ko laulāju, ir jauktu tautību."

"Bet ūsiem vēl šodien nav. Tiem vēl aizvien 90% savā starpā," Raiskums neatlaidās.

"Ko nu mēs, veči, lielu izspriedīsim," teica līgavas tēvs. "Ko tie jaunie paši nolems, tas notiks. Jo mazāk vērības mēs šai lietai piegriezīsim, jo labāk. Darīsim savas lietas tālāk, it kā nekas nebūtu noticis. Mūsu mūžam pietiks."

Māras Ozolas pārdomas

Notikušās kāzu svinības un noklausītā saruna lika Mārai Ozolai domāt ne tikai par savu krustmeitu Līgu un viņas jauno laulību, bet par latviešu tautas nākotni vispār.

Domas nebija patīkamas. Brīžām uzmācās iespaids, ka viss lēnām iet uz galu. Varbūt tiešām jāklausa Ausmas vīram un jāturpina jauktos laulību parādību ignorēt, kā to visumā svešatnes latvieši bija darījuši līdz šim.

Bet no prāta negribēja zust pie jauniešu galda pašās kāzu beigās sparīgi dziedātā Daugav's abas malas. Varbūt, ka viss tomēr nav pagalam. Varbūt, ka dzīvu latviešu oāzes paliks arī nākotnē.

Bet kā tās vairot un stiprināt? Mārai uz šo jautājumu atbildes nebija,

Jautājumi

1. Kādai būtu jābūt latviešu nostājai pret jauktajām laulībām? Nolādēt? Ignorēt? Kultūrāli vai politiski integrēt? Darīt ko citu?
2. Kādi spēki veidojuši aprakstītās kāzu viesu ģimenes? Kas būtu darāms vai būtu bijis jādara, lai tās padarītu latvisķākas? Vai šāda rīcība būtu sekmīga? Vai tai būtu nepieciešami palīglīdzekļi? Kādi?
3. Kā svinēt svētkus un godus jauktu tautību, bet tomēr galvenokārt latviešu, ģimenēs vai grupās?
4. Kas jādara, lai rastos vairāk latviešu Latvijai?